ואפילו הזיק עד שלא חב בעל חוב קדים ש"מ [א]ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה לא לעולם אימא לך מה שגבה גבה ושאני התם דא"ל אילו גבך הוה לא מינך הוה גבי ליה דהאי תורא דאוזקן מיניה משתלמנא: ת"ר [א]שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים וחבל בו בחמשים זוז ושבח ועמד על ארבע מאות זוז שאלמלא [ב](לא) הזיקו היה עומד על שמנה מאות זוז [ב]נותן כשעת הנזק [ג]כחש כשעת העמדה בדין [ד]שבח מזיק נותן לו כשעת הנזק כחש כשעת העמדה בדין אמר מר שבח מזיק נותן כשעת הנזק מני ר' ישמעאל היא דאמר [ג]בעל חוב הוא וחזי הוא דמסיק ליה אימא סיפא כחש כשעת העמדה בדין * אתאן לר"ע [ד]דאמר שותפי נינהו רישא רבי ישמעאל וסיפא ר"ע לא כולה ר"ע היא והכא במאי עסקינן [ה]כשפיטמו אי כשפיטמו אימא רישא שבח ועמד על ד' מאות זוז נותן לו כשעת הנזק אי כשפיטמו צריכא למימר אמר רב פפא [ו]רישא משכחת לה בין דפטמה פטומי בין דשבחא ממילא ואצטריך לאשמועינן דהיכא דשבחא ממילא נותן לו כשעת הנזק סיפא לא משכחת לה אלא כשפטמו כחש כשעת העמדה בדין כחש מחמת מאי אילימא דכחשא מחמת מלאכה לימא ליה את מכחשת ואנא יהיבנא אמר רב אשי [ז]דכחש מחמת מכה דא"ל * קרנא דתורך קבירא ביה: **מתני'** שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום אמר ר"מ על זה נאמר [1]ומכרו את השור החי וחצו את כספו א"ל רבי יהודה וכן הלכה קיימת ומכרו את השור החי וחצו את כספו ולא קיימת וגם המת יחצון ואיזה זה שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבילה יפה חמשים זוז שזה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת: **גמ'** ת"ר שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבילה יפה חמשים זוז זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת וזהו שור האמור בתורה דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר אין זהו שור האמור בתורה אלא שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו אלא מה אני מקיים וגם את המת יחצון פחת שפחתו מיתה מחצין בחי מכדי בין ר"מ בין רבי יהודה האי מאה ועשרים וחמשה שקיל והאי מאה ועשרים וחמשה שקיל מאי בינייהו אמר רבא [ח]פחת נבילה איכא בינייהו רבי מאיר סבר פחת נבילה דניזק הוי ורבי יהודה סבר פחת נבילה דמזיק הוי פלגא א"ל אביי אם כן מצינו לרבי יהודה

תם

ואפי' הזיק עד שלא חב. נמי בעל חוב קדים לתפיסה וכיון דתפס אמאי מפקינן מיניה: **ש"מ.** בתמיה. דפלוגתא היא בעלמא (כתובות דף צד.) דאיכא למ"ד מה שגבה גבה: אית דגרסי **ואפי' הזיק עד שלא חב נמי דניזק קדים ש"מ כו'.** כלומר אע"ג דניזק קדים שיעבודיה קשיא ליה האי: **אילו גבך הוה.** דככר גבית ליה קודם שהזיק: **לאו מינך משתלימנא.** בתמיה: **ושבח.** ניזק ועמד על ד' מאות זוז: **שאלמלא כו'.** כלומר הואיל ואיכא למימר אלמלא לא הזיקו היה עומד על שמונה מאות זוז נותן לו כ"ה זוזים כשעת הנזק ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך הא שבח טפי משום דאמר ליה ניזק אי לא אזיקתן הוי שבח וקאי על תמני מאה. ל"א שאלמלא לא הזיקו כו' ועכשיו תובע ניזק מאתים חליין של ד' מאות חצי נזק שהפסידו אינו נותן לו אלא כ"ה כשעת הנזק ולשון ראשון עיקר: **כיחש.** הניזק מחמת המכה ונראה עכשיו הזיקו גדול יותר מתחילה בשעת הנזק נותן לו כפי נזק שבשעת העמדה בדין כדקאמר לקמן קרנא דתורך קבירא ביה: **שבח מזיק.** ועמד על ד' מאות: **נותן לו.** כ"ה זוז כשעת הנזק ואין יכול ניזק לומר לו תן לי חלק שמינית שבו שזכיתי בו משעת הנזק ובנכסותי השביח: **כחש כשעת העמדה בדין.** ונותן לו חלק שמינית שבו שבנכסותו כחש. ולקמן פריך רישא לסיפא: ה"ג **כולה ר' עקיבא היא וכשפיטמו.** מזיק לשור והסב ממונו לשבותיה הלכך לא שקיל ניזק בשבחא: **אימא רישא שבח ניזק ועמד על ארבע מאות זוז.** אפי' הכי נותן לו כשעת הנזק ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך משום דא"ל ניזק אלמלא לא הזיקו היה עומד על ח' מאות: **ואי כשפיטמו.** ניזק לשורו צריכא למימר דיהיב לו כשעת הנזק ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך הא האי דאשבח משום פיטומו הוא וחסר ביה ממונא. ללישנא אחרינא הכי משמע אימא רישא שבח ניזק נותן לו כשעת הנזק ותו לא ולא מצי למימר ניזק תן לי ב' מאות שאלמלא לא הזיקו כו' ואי כשפיטמו ניזק צריכא למימר דלא יהיב ליה מזיק ב' מאות האי דאשבח משום פיטומא הוא וקשיא לי הא ודאי אצטריך לאשמועינן [ו]דאשתבח דאפסדיה דאי לא אזיק הוה קאי השתא בהאי פיטומא דפטמיה על תמני מאה ולשון ראשון שמעתי ועיקר: **רישא נותן לו כשעת הנזק.** ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך בין דפטומי פטמיה בין דשבח ממילא והיכא דפטמיה לא הוה אצטריך למיתנא אלא משום היכא דשבח ממילא אצטריך לאשמועינן: **כחש כשעת העמדה בדין.** ארישא מהדר: **מתני' ותצו את כספו.** דהיינו חצי נזק: **וכן הלכה.** ודאי כן הלכה דמנה נותן לו דהיינו ח"נ אבל אין זה שור האמור בתורה דקיימת ומכרו את השור החי וגו'. ובגמ' מפרש במאי פליגי: **והנבילה יפה נ' זוז.** דה"ל הזיקו ק"נ ופלגא נזקא דהיינו ע"ה בעי ניזק להפסיד והלכך שקיל חצי (נזק) החי וחצי המת דשוו קכ"ה ומטי לכל אחד פסידא ע"ה: **גמ' פחת שפחתתו מיתה מחלין בחי.** כלומר נבילה לא שייכא גבי מזיק כלל אלא שמין את הנבילה כמה פחותין דמיה עכשיו משעה שהיה חי ונותן לו מזיק חצי הפחת: **האי קכ"ה קא שקיל והאי קכ"ה קא שקיל.** היכא דנבילה שוי נ' דהא לר"מ גופי' שקיל נ' דנבילה וע"ה מן החי דהיינו חצי הפחת שפחתה מיתה והוו קכ"ה ולרבי יהודה נמי נוטל הניזק חצי החי דהיינו ק' וחצי המת דהיינו כ"ה ובמאי פליגי: **פחת נבילה.** אם פחתו דמיה משעת מיתה עד שעת מכירה לר"מ דאמר לא שייך מזיק בנבילה פחת דניזק הוי ולא יהיב ליה אלא חצי מה שפחתה מיתה:

תם

אילו גבך הוה לאו מינך הוה גבי ליה. תימה אז הוא בדין שיגבה שפשע בשמירתו וי"ל דלא קאמר אלא כלומר דאין גוף השור משועבד לב"ח כמו שהוא משועבד לניזק שמשתלם מגופו וכן פירש בקונטרס בריש שור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן ד' לו.): **שאלמלא** לא הזיקו היה עומד על שמנה מאות זוז נותן כשעת הנזק. לא נקטיה לאשמועינן שלא ישלם כל מה שהיה ראוי להשביח אלמלא לא הוזק דמילתא דפשיטא הוא דאטו אם נגח שור קטן הייתי סבור שישלם דמי שור גדול לפי שהיה ראוי להיות גדול ומשביח ועוד אי להכי אצטריך מאי פריך בסמוך אי כשפטמו צריכא למימר אלא י"ל כפי' הקונט' בלשון אחר: **הכא** במאי עסקינן כשפטמו. וכגון שאין השבח יותר על היציאה שאם היה יותר נהי נמי דאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב ד' מב:) דשותף הוי כיורד ברשות מ"מ מה שאדם רוצה ליתן למפטם לפטם יטול המזיק והמותר יש לו להיות לניזק וא"ת א"כ אמאי אצטריך למיפרך מרישא מסיפא גופה לפרוך אי כשפטמו צריכא למימר וי"ל דסיפא אצטריך דסד"א כיון דאמר ר"ע הוחלט השור הוי ליה מזיק כשפטמו מניח מעותיו על קרן הצבי כמו ההולך למדינת הים ובא אחר ופרנס אשתו (כתובות ד' קז:) ועוד מצינו למימר דאיירי שפיר שהשבח יתר על היציאה והא דקאמר נותן כשעת הנזק לאו דוקא אלא בא להשמיענו שיטול יותר מדמי יציאותיו דכיורד ברשות דמי: **כשפיטמו.** וא"ת אמאי מפליג בין שבח לכחש לפלוג בשבח גופיה דשבח ממילא כשעת העמדה בדין וי"ל דאגב דנקט ברישא שבח וכחש בסיפא נמי נקט הכי: **זה נוטל** חצי החי וחצי המת. האי לישנא לאו דוקא ולא אתי למימר אלא שמקבל עליו חצי הפחת ולפי המסקנא שקיל בשבחא: **דרבי** מאיר סבר פחת נבלה דניזק. אע"ג דבפ"ק (ד' י:) נפקא לן מוהמת יהיה לו מ"מ האי קרא דהכא אצטריך לאשמועינן דלא משלם אלא חצי נזק דאי מוחצו את כספו ה"א שהוא פעמים יותר ופעמים פחות כדמוכח בסמוך דפריך א"כ מצינו תם לר' יהודה דמשלם יותר מח"נ ומשני אית ליה לרבי יהודה פחת שפחתו מיתה מחלין אלמא נפקא לן מוגם את המת יחצון דלא משלם אלא חצי נזק:

מצינו

מסורת הש"ס

א) [כתובות צ. לד. ערכין ז:], ב) [ע' מגילה כא. תוספות ד"ה אלמלי], ג) [לעיל לג. לקמן לו.], ד) [שם], ה) [לעיל טו.], ו) נ"ל דאשתכח.

◆

תורה אור השלם

1. וְכִי יִגֹּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: שמות כא לה

◆

גליון הש"ס

גמ' אתאן לר"ע. עי' לקמן דף מו ע"א תוס' ד"ה לימא: שם קרנא דתורך כו'. עי' לעיל דף י ע"ב תוס' ד"ה לא נצרכא:

◆

מוסף רש"י

שותפי נינהו. בההוא שור דמפתעי ביה קרא שניהו דממנא שותפין (לעיל לג.). **וחצו את כספו.** בשוים הכתוב מדבר, שור שוה מאתים שהמית שור שוה מאתים, בין שהנבלה שוה הרבה בין שאינה שוה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת וזה חצי החי וחצי המת, נמצא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו שהתם משלם חצי נזק. שמן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר (שמות כא לה).

◆

רבינו חננאל

וקיימא כי הא מתניתא: ת"ר שור שוה ר' שנגח שור ששוה ר' וחבל בו בנ' זוז ולא תבעו הבעלים ושבח מעצמו וכל שכן אם פיטמו דאמר ליה המזיק אנת מפטם ליה לתורך ואנא יהיבנא לך אינו נותן לו אלא משעת הנזק ואפי' שבח ועמד על ת' מאות זוז ולולי הנגיחה היה שוה עתה ת"ת זוז נותן לו כשעת הנזק חצי ההיזק והוא כ"ה כספים כחש מחמת הנגיחה ולא מחמת מלאכה נותן לו כשעת העמדה בדין א) וכר' עקיבא דאמר שותפי נינהו. שמין כמה היה שוה השור בניזק מקודם שיזיקו וכמה שוה עתה בשעת העמדה בדין והפחית' הנגיחה משלם חצי נזק לניזק. שבח המזיק נותן לו כשעת הנזק סלקא דפטמיה המזיק לתוריה פי' שור שוה ג' שנגח שור שוה ג' מאות וחבל בו בר' דינו ליטול השור בנזקו שאינו משתלם אלא מגופו וישתלם ג' זוז ויפסיד ק"נ זוז. עמד המזיק ופיטם את שורו והשביחו ושוה ק' זוז אין לו לניזק לומר אטול השור כמות שהוא כי הוא עתה כשיעור הנזק דיכול למימר ליה מזיק אנא מפטימנא ואת שקיל ודוקא כשפיטמו המזיק אבל שבח ממילא לא אלא שקיל ניזק משבחה שיעור ניזקיה. כחש המזיק כגון שהיה ק' והיתה החבלה

עין משפט נר מצוה

פה א מיי' פרק כ מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קד סעי' א:

פו ב ג מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הל' יא טוש"ע ח"מ סי' תד סעי' א:

פז ד ה ו מיי' שם הל' יא יב טוש"ע שם סעי' ב:

פח ז מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' א:

פט ח מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

◆

רבינו חננאל (המשך)

שוה ק"ק ועתה בשעת העמדה בדין שוה המזיק נ' ב) אין יכול הניזק לומר לו תן לי ק' שכך היה שוה שורך בשעה שהזיק אלא אומר לו קח השור כמות שהוא כר' עקיבא דאמר הוחלט השור וכן הדין: **מתני'** שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' כו': ת"ר שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' כו' ונבילה יפה נ' זוז זה נוטל החצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת וזהו שור האמור בתורה דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר אין זה שור האמור בתורה אלא שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו ומה אני מקיים וגם את המת יחצון פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי. פי' אם נגח שור שוה ש' שור שוה ר' והנבילה יפה ק' ואין השור עכשיו בחייו היה שוה ר' המיתו פחת מדמיו ק' זוז ושוה נבילה ק' זוז מחצין ק' זוז שהן פחיתת השור המת חציים משלם המזיק מגופו של חי וחציים מפסיד הניזק. ואקשי' מכדי בין לדברי ר' יהודה בין לדברי ר' מאיר דאמר פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז לר' יהודה חולקין זה וזה זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת ובין לר' מאיר דאמר פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז לר"י דאמר זה נוטל חציו של חי מנה נוטל מן הנבלה כ"ה זה חצי הנבילה וכך נוטל המזיק. ולר' מאיר נוטל חצי פחת שפחתתו המיתה והוא ע"ה כספים והנבילה בנ' זוז הרי קכ"ה זוז. מאי בינייהו אמר רבא פחת נבילה איכא בינייהו פי' כגון שהיתה שוה הנבילה בשעת מיתה נ' כספים ועכשיו שוה כ' ר' מאיר סבר הנבילה לניזק לא חייב התורה אלא חצי שפחתתו המיתה והוא ע"ה כספים. ור' יהודה סבר זה וזה חולקין והפסד הנבילה על שניהן נמצא לר' מאיר

א) לכאורה נראה דכמאם הניזק אפילו ר"י מודה דכשעת העמדה בדין וכדאמרינן לקמן דא"ל קרנא דתורך קבירא ביה וצ"ע.

ב) לפי פי' רבינו דכהאי"ג נראה דגם לר"י פטור דהא שור תם אינו משתלם אלא מגופו ומנוה לישב ודע

דדברי רבינו אלו הובא בשיטה מקובצת אות כאות.